

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ในเขตพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ล้าน จังหวัดเชียงราย” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยการออกแบบสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ล้าน จังหวัดเชียงราย จำนวน 83 คน รวบรวมข้อมูลในเดือน กันยายน พ.ศ. 2542

ผลการศึกษาในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย โดยแบ่งเป็น 6 ตอน ดังนี้

- 5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง
- 5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน ที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง
- 5.3 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง
- 5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเข้าอบรม การศึกษาดูงาน และการพบปะติดต่อกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง กับระดับความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน ต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง
- 5.5 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา
- 5.6 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนหรือผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ภูมิฐานะเดิม	จำนวน	ร้อยละ
อยู่หมู่บ้านนี้ตั้งแต่เกิด	82	98.8
ย้ายมาจากที่อื่น	1	1.2
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน		
น้อยกว่า 10 ปี	2	2.4
11 - 20 ปี	4	4.8
20 ปีขึ้นไป	77	92.8
ระดับการศึกษา		
ไม่เคยเข้าโรงเรียน	64	77.1
ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4	4.8
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	6	7.2
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป	9	10.8
อาชีพ		
ทำไร่	81	97.6
ทำสวน	1	1.2
ค้าขาย	-	-
รับจ้างทั่วไป	1	1.2
สมาชิกองค์กร		
เป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน	68	81.9
ไม่เป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน	15	18.1
คณะกรรมการหมู่บ้าน		
เป็น	9	10.8
ไม่เป็น	74	89.2

จากตารางที่ 1 ภูมิฐานะเดิมของประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบว่าได้อยู่อาศัย ในหมู่บ้านนี้มาตั้งแต่เกิด จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 98.8 ส่วนผู้ที่ย้ายมาจากที่อื่นเพียงรายเดียว คิดเป็นร้อยละ 1.2 สำหรับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านในระยะเวลา 20 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 92.8 รองลงมา 11 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.8 และ น้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.4 ในด้าน การศึกษาของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาเนื่องจากไม่เคยเข้าโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 77.1 รองลงมา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.8 ส่วนผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็น ร้อยละ 7.2 และ ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 4.8 การเป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์กรคิดเป็นร้อยละ 81.9 ผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกองค์กร ในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.1 ส่วนการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่าผู้ที่เป็นกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.8 ส่วนที่เหลือร้อยละ 89.2 ไม่ได้เป็นคณะกรรมการใด ๆ ของหมู่บ้าน

เนื่องจากภูมิประเทศที่อยู่อาศัยเป็นภูเขาสูงชัน จึงพบว่าร้อยละ 97.6 มีอาชีพทำไร่มีผู้ทำสวนและรับจ้างทั่วไปเพียงร้อยละ 1.2 เท่านั้นและพบว่าไม่มีผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ลักษณะเช่นนี้ทำให้มีการใช้พื้นที่ดินทำกินไม่เหมาะสมมีการทำไร่เลื่อนลอยหมุนเวียน เนื่องจากทำการเกษตรอย่างผิดวิธีมีการเสื่อมพังทลายหน้าดินค่อนข้างสูง นอกจากนั้น ความเป็นชนเผ่าที่อยู่อาศัยมานาน มีการโยกย้ายที่น้อยมากและมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยกย่องเคารพผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ในหมู่บ้าน

การใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
เพื่อประกอบอาชีพ	83	100.0
เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย	83	100.0
เพื่อใช้เป็นอาหาร	83	100.0
เพื่อใช้น้ำดื่ม น้ำใช้	83	100.0
เพื่อใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว	11	13.3
เพื่อใช้เป็นพืชสมุนไพร	82	98.8

จากตารางที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 83 คน ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ตอบว่าใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน เพื่อประกอบอาชีพเป็นได้แก่ การเกษตรเพาะปลูกพืชไร้ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เพื่อใช้เป็นอาหารอาหาร เพื่อใช้น้ำดื่ม น้ำใช้ คิดเป็นร้อยละ 100.0

นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ใช้เป็นพืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 98.8 ส่วนผู้ที่ตอบว่าใช้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขวนั้นน้อยมาก คิดเป็นร้อยละ 13.3 เหตุผลเนื่องมาจากพื้นที่ศึกษา บ้านห้วยसान ไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จึงมีความคิดเห็นว่าการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ไม้ ภายในบ้านห้วยसानไม่ได้ใช้เป็นเพื่อการท่องเที่ยว

ตารางที่ 3 การได้รับข้อมูลข่าวสารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	22	26.5
เคย	61	73.5
รวม	83	100.0

จากตารางที่ 3 การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 73.5 เนื่องจากจากโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงได้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของสื่อสิ่งตีพิมพ์สื่อวิทยุกระจายเสียง การอบรมสัมมนา ตลอดจนการศึกษาดูงานนอกสถานที่และข้อมูลข่าวสารจากโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับผู้ที่ตอบว่าไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติคิดเป็นร้อยละ 26.5 นั้นส่วนใหญ่พบว่าเป็นผู้หญิงและเป็นผู้ที่มีอายุมาก ไม่เคยเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม และเข้าใจภาษาไทยกลางได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ตารางที่ 4 แหล่งสื่อข้อมูลข่าวสารสำหรับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร

แหล่งสื่อข้อมูลข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ	จัดลำดับ
วิทยุ	32	38.5	2
โทรทัศน์	61	98.4	1
หนังสือพิมพ์	6	7.2	4
วารสาร	4	4.8	5
เจ้าหน้าที่ที่โครงการ	21	25.3	3

จากตารางที่ 4 แหล่งสื่อที่ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ร้อยละ 98.4 ได้รับความรู้จากโทรทัศน์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโทรทัศน์เป็นแหล่งความรู้และแหล่งบันเทิงที่ชาวบ้านนิยมมากที่สุด โดยเฉพาะในยามค่ำคืนและว่างเว้นจากช่วงเวลาทำงานในยามปกติ ฉะนั้นหากต้องการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นสาระประโยชน์ จึงควรพิจารณาใช้สื่อโทรทัศน์เป็นอันดับแรก สำหรับวิทยุ ซึ่งเป็นสื่อที่ทุกคนสามารถรับรู้ได้อย่างทั่วถึงนั้น มีเพียง ร้อยละ 38.5 จากข้อสังเกตได้พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่รับฟังวิทยุ เฉพาะรายการความบันเทิง และข่าวสารทั่ว ๆ ไป ซึ่งใช้ภาษาไทยกลางมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด หากต้องการให้ ความรู้กับชาวไทยภูเขา ให้สอดคล้องกับรายการที่ต้องการในรายการบันเทิงต่าง ๆ และน่าที่จะจัดทำรายการภาษาท้องถิ่นด้วย เช่น ถ้าต้องการสื่อสารให้กับชนเผ่าลีซอ ก็จัดรายการเป็นภาษาลีซอด้วยขณะเดียวกันในพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ และการคมนาคมไม่สะดวก ทุรกันคาร การเข้าถึงตัวชาวบ้านเพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ จึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาสื่อที่จะใช้ให้เหมาะสมด้วยคงจะเห็นได้ว่า ร้อยละ 25.3 ได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่โครงการฯ

สำหรับสื่อค่านหนังสือพิมพ์และวารสาร ปรากฏว่ามีเพียงร้อยละ 7.2 และ 4.8 เท่านั้น เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถเขียนและอ่านภาษาไทยได้ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลระดับการศึกษาในตารางที่ 1 มีผู้ไม่ได้รับการศึกษาถึง ร้อยละ 77.1

ตารางที่ 5 จำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าฝึกอบรมทางด้านการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้

การเข้าร่วมฝึกอบรม	จำนวน	ร้อยละ
เคยเข้าฝึกอบรม	27	32.5
ไม่เคยเข้าฝึกอบรม	56	67.5
รวม	83	100.0

จากตารางที่ 5 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าฝึกอบรมทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 67.5 ส่วนผู้ที่เคยเข้าฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 32.5 ทั้งนี้เพราะ

จากข้อเท็จจริง สาเหตุที่มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมค่อนข้างน้อย เนื่องจาก เงินงบประมาณในการจัดฝึกอบรมมีอยู่เพียงจำกัด สามารถจัดการฝึกอบรมได้เพียง หมู่บ้านละ 1 ครั้งต่อปีเท่านั้น นอกจากนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อยโดยมีผู้ไม่เคยได้รับการศึกษาถึงร้อยละ 77.1 ฉะนั้นจึงพบว่าบุคคลเดียวกันเคยเข้ารับการฝึกอบรมหลายๆ หลักสูตร และสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งพบว่าในบรรดาผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมนั้นมีเฉพาะผู้ชาย สำหรับผู้หญิงจะไม่นิยมให้พบปะติดต่อกับสังคมภายนอก เนื่องจากขัดกับขนบธรรมเนียมและประเพณี จึงไม่มีผู้หญิงเข้ารับการฝึกอบรมแต่อย่างใด

ตารางที่ 6 จำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงาน ด้านการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้

การเข้าร่วมศึกษาดูงาน	จำนวน	ร้อยละ
เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงาน	17	20.5
ไม่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงาน	66	79.5
รวม	83	100.0

จากตารางที่ 6 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 79.5 ไม่เคยศึกษาดูงาน ส่วนผู้ที่เคยศึกษาดูงานมีเพียงร้อยละ 20.5 ซึ่งแสดงว่าผู้ที่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงาน มีอยู่ในวงจำกัดอยู่และผู้ที่ได้รับการศึกษา สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้นั้น จะมีอายุค่อนข้างน้อย ผู้อาวุโสและผู้หญิงจะถูกบิคกันไม่ให้ได้รับการศึกษา ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดด้านการศึกษาและขนบธรรมเนียมประเพณี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ตารางที่ 7 จำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าพบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

การเข้าพบ	จำนวน	ร้อยละ
เคย	29	34.9
ไม่เคย	54	65.1
รวม	83	100.0

จากตารางที่ 7 แสดงจำนวนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่เคยเข้าพบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าพบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 65.1 ส่วนผู้ที่เคยพบปะประธานงานกับเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 34.9

ข้อเท็จจริงจากตารางที่ 6 และ 7 มีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์บางส่วนถึงร้อยละ 79.5 เป็นผู้ไม่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงานพบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง เนื่องจาก

1. การเป็นสังคมค่อนข้างปิด และเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง ประกอบกับการศึกษาค่อนข้างต่ำ จึงทำให้มีโลกทัศน์ค่อนข้างแคบ
2. มีเพียงบางส่วนที่มีการศึกษาบ้าง และเคยไปทำมาหากินในท้องถิ่นอื่น จึงกล้าที่จะแสดงออก และพบปะกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อขอคำปรึกษาหารือในข้อปัญหาต่าง ๆ
3. อาจเกิดจากเจ้าหน้าที่ออกปฏิบัติงานในหมู่บ้านและพบปะกับชาวบ้านน้อยเกินไป

5.2 ความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนที่เกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ตารางที่ 8 แสดงจำนวน ร้อยละ ความรู้ความเข้าใจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ความรู้ความเข้าใจ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็กจะทำให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ดีกว่าการไม่มีการจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็ก	81	97.6	2	2.4
2. การจะตัดไม้ในป่าไปใช้จะต้องขออนุญาตจาก คณะกรรมการขององค์กรด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรก่อน	79	95.2	4	4.8
3. พื้นที่ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของหมู่บ้านซึ่งท่านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้	66	79.5	17	20.5
4. การอบรมไฟฟ้าเป็นกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง	78	94.0	5	6.0
5. กรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้มอบอุปกรณ์ดับไฟป่าให้หมู่บ้าน	8	9.6	75	90.4
6. โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกองค์กรฯ ของหมู่บ้าน	18	21.7	65	78.3
7. โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงเป็นผู้ว่าจ้างให้ชาวบ้าน ทำรูปแผนที่จำลองภูมิประเทศ	7	8.4	76	91.6

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจ	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
8. ชาวบ้านจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่โครงการจัดทำทั้งหมด	9	10.8	74	89.2
9. พื้นที่ป่าของหมู่บ้านแบ่งออกเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชนและป่าใช้สอย	49	59.0	34	41.0
10. ความรู้ในเรื่องการปลูกพืชโดยวิธีการอนุรักษ์ดิน น้ำ และระบบเกษตรป่าไม้ เป็นรูปแบบที่ท่านได้รับจากการฝึกอบรมตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง	33	39.8	50	60.2

จากตารางที่ 8 แสดงว่ากิจกรรมที่หัวหน้าครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนพื้นที่สูงดีมาก ได้แก่ กิจกรรมการจัดทำเหมือนฝายขนาดเล็ก ทำให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ดีกว่าการไม่มีการจัดทำเหมือนฝาย ซึ่งมีผู้ตอบว่าใช่ถึง ร้อยละ 97.6 และ ร้อยละ 95.2 ทราบว่า การอบรมไฟป่าเป็นกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง สำหรับกิจกรรมการตัดไม้ในป่า จะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรเสียก่อน และกิจกรรมพื้นที่ที่เป็นป่าชุมชนและเป็นป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ได้ มีผู้ที่ตอบว่าใช่ถึงร้อยละ 94 และ 79.5 ตามลำดับ ซึ่งแสดงว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในกิจกรรมดังกล่าวแล้วค่อนข้างสูง

นอกจากนี้ ร้อยละ 91.6 ทราบดีว่า โครงการฯ ไม่ได้จ้างให้ชาวบ้านเป็นผู้ทำรูปแบบที่จำลองภูมิประเทศ และร้อยละ 90.4 ทราบว่ากรมประมงและกรมป่าไม้ไม่ใช่เป็นผู้มอบอุปกรณ์ดับไฟป่าไม้ให้กับหมู่บ้าน ส่วนกิจกรรม การฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ร้อยละ 89.2 ทราบดีว่าไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และร้อยละ 78.3 มีความรู้ความเข้าใจว่าโครงการวนศาสตร์ชุมชนพื้นที่สูงไม่ได้เป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกองค์กรของหมู่บ้าน

มีเพียงบางประเด็นเท่านั้น ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจไม่ดีพอ ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเรื่องการแบ่งพื้นที่ป่าของหมู่บ้านออกเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของชุมชน และกิจกรรมโครงการฯ ได้จัดการอบรมความรู้ให้ในเรื่องการปลูกพืชแบบอนุรักษ์ดิน น้ำ และระบบเกษตร

ป่าไม้ มีผู้ที่เข้าใจเพียง ร้อยละ 59 และ 39.8 เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโครงการฯ จะต้องให้ความรู้และความเข้าใจ เรื่องดังกล่าวให้มากขึ้น

สำหรับกิจกรรม ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนมีความรู้ความเข้าใจดีมาก แสดงว่ากิจกรรมเหล่านั้น เป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ทั้งตนเองหรือชุมชน ซึ่งในบางกิจกรรมควรสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้น เพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติด้วย อาทิเช่น กิจกรรมการจัดการทำเหมืองฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน
เกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชน

ความรู้ความเข้าใจ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความรู้
1. การจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็กจะทำให้สามารถ เก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ดีกว่าการไม่มีการจัดทำ เหมืองฝายขนาดเล็ก	0.98	0.15	มาก
2. การจะตัดไม้ในป่าไปใช้จะต้องขออนุญาตจาก คณะกรรมการขององค์กรฯ ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรก่อน	0.95	0.22	มาก
3. พื้นที่ป่าชุมชนเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งท่านไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้	0.80	0.41	มาก
4. การอบรมไฟฟ้าเป็นกิจกรรมของโครงการ วนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง	0.94	0.24	มาก
5. กรมประมงสงเคราะห์ไม่ได้เป็นผู้มอบอุปกรณ์ ดับไฟฟ้าให้หมู่บ้าน	1.00	0.00	มาก
6. โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ไม่ได้ เป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกองค์กรฯ ของหมู่บ้าน	0.22	0.41	น้อย
7. โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงเป็นผู้ว่า จ้างให้ชาวบ้านทำรูปแผนที่จำลองภูมิประเทศ	0.08	0.28	มาก
8. ชาวบ้านจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมฝึก อบรมหลักสูตรต่าง ๆ ที่โครงการฯ จัดทำทั้ง หมด	1.00	0.00	มาก
9. พื้นที่ป่าของหมู่บ้าน แบ่งออกเป็นพื้นที่ป่า อนุรักษ์ ป่าชุมชนและป่าใช้สอย	0.59	0.49	ปานกลาง
10. ความรู้ในเรื่องการปลูกพืชโดยวิธีการอนุรักษ์ ดิน น้ำ และระบบเกษตรป่าไม้ เป็นรูปแบบที่ ท่านได้รับการฝึกอบรมตามโครงการวน ศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง	0.40	0.49	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 คะแนนค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า ส่วนใหญ่ความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีความรู้ความเข้าใจระดับมาก ได้แก่โครงการจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็ก จะทำให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ดีกว่า การไม่มีการจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็ก มีคะแนนค่าเฉลี่ย 98.0 และการอบรมไฟฟ้าเป็นกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมีระดับความรู้มาก มีคะแนนค่าเฉลี่ย 95.0 และการจะตัดไม้ในป่าไปใช้จะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการขององค์กรฯ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรก่อนมีระดับความรู้มาก มีคะแนนค่าเฉลี่ย 94.0

ส่วนความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชน ระดับความรู้ปานกลาง ได้แก่ มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ป่าของหมู่บ้าน แบ่งออกเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชนและป่าไผ่สอย มีระดับความรู้ปานกลาง มีคะแนนค่าเฉลี่ย 59.0 และภายหลังจากการฝึกอบรมตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ความรู้ที่ได้สามารถนำไปจัดการที่ดินตามระบบเกษตรป่าไผ่ มีระดับความรู้ปานกลาง โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ย 40.0

สำหรับความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีความรู้ระดับน้อย ได้แก่ โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกองค์กรฯ ของหมู่บ้านมีคะแนนค่าเฉลี่ย 22.0

5.3 ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามโครงการ วนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ตารางที่ 10 จำนวนและ ร้อยละ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ความคิดเห็น	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	1. โครงการฯ จัดให้มีการฝึกอบรม เรื่องการดูแลรักษาทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้	38	45.8	45	54.2	-	-	-
2. โครงการฯ ได้จัดให้มีการศึกษา ดูงานในเรื่องการดูแลรักษา ดิน น้ำ ป่าไม้ ตามสถานที่ต่าง ๆ	32	38.6	49	59.0	2	2.4	-	-
3. โครงการฯ ได้จัดให้ชุมชนมี โอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ปัญหาและความคิดเห็นในการ ป้องกันและรักษา ดิน น้ำ ป่าไม้	24	28.9	57	68.7	2	2.4	-	-
4. โครงการวนศาสตร์ชุมชนได้นำ กล้าไม้ชนิดต่าง ๆ มาแจกให้ ช่วยกันปลูกลงในพื้นที่ป่า ที่ถูกทำลาย	20	24.1	56	67.5	6	7.2	1	1.2
5. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำและ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การจัดทำ เรือนเพาะชำประจำหมู่บ้าน สำหรับเพาะชำกล้าไม้ในหมู่บ้าน	18	21.7	56	67.5	9	10.8	-	-
6. โครงการฯ สนับสนุนให้ กรรมการหมู่บ้านเป็นฝ่ายกำหนด แผนงานการปลูกเสริมผ่านริเวณ ที่ถูกบุกรุกในพื้นที่ของหมู่บ้าน	10	12.0	62	74.7	8	9.6	3	3.6

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ความคิดเห็น	เห็นด้วย		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
	อย่างยิ่ง		อย่างยิ่ง				อย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
7. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้จัดทำ แนวกันไฟทุกครั้งก่อนที่ การเผาไร่	27	32.5	52	62.7	4	4.8	-	-
8. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แจกเครื่อง มือดับไฟป่าประจำหมู่บ้าน โดยจะต้องช่วยกันดับไฟป่า ทุกครั้งที่เกิดไฟไหม้	27	32.5	51	61.4	5	6.0	-	-
9. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ ปลุกพืชแบบอนุรักษ์ ดิน น้ำ หรือ ปลุกพืชแบบผสมผสานหลาย ชนิดร่วมกันในแปลงปลุกพืช	7	8.4	55	66.3	21	25.3	-	-
10. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ ปลุกพืชแบบขั้นบันได หรือปลุก พืชขวางแนวลาดชันของพื้นที่ เพาะปลูก	5	6.0	45	54.2	33	39.8	-	-
11. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ ปลุกพืชตระกูลถั่วคลุมดินเพื่อ ให้เป็นปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน	5	6.0	63	75.9	15	18.1	-	-
12. โครงการฯ จัดให้คณะกรรมการ หมู่บ้านฝ่ายอนุรักษ์ร่วมกัน กำหนด กฎ กติกา ในการควบคุม ดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์ ป่า ดิน น้ำ ในหมู่บ้าน	3	3.6	65	78.3	15	18.1	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ความคิดเห็น	เห็นด้วย อย่างยิ่ง		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
13. โครงการฯ จัดให้มีการสำรวจ รังวัดพื้นที่ทำกิน เพื่อกำหนด ขอบเขตพื้นที่ทำกินที่แน่นอน	41	49.4	40	48.2	2	2.4	-	-
14. โครงการฯ ใช้ขอบเขตกลุ่มน้ำของ หมู่บ้านมาเป็นตัวแบ่งขอบเขต การควบคุมการใช้พื้นที่ และการ ดูแลรักษาป่า คิน น้ำของหมู่บ้าน	9	10.8	41	49.4	32	38.6	1	1.2
15. โครงการฯ นำแผนที่และ โมเดล (รูปจำลองพื้นที่กลุ่มน้ำ) มาใช้เพื่อ วางแผนในการกำหนดขอบเขต พื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย	4	4.8	44	53.0	35	42.2	-	-
16. โครงการฯ ได้ให้อำนาจแก่คณะ กรรมการฝ่ายอนุรักษ์ ยึดพื้นที่ทำ กินเป็นของส่วนรวม ได้ในกรณี มีพื้นที่ทำกินมากเกินไปและไม่ ได้ใช้ทำการเพาะปลูก	-	-	21	25.3	35	42.2	27	32.5
17. โครงการฯ เสนอให้มีการจัดทำ ทะเบียนพื้นที่ทำกินหลังจากมี การสำรวจและป้องกันแนวเขต ชัดเจนแล้ว	34	41.0	48	57.8	-	-	1	1.2
18. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ ทำฝายคักตะกอนในพื้นที่ทำกิน	21	25.3	58	69.9	4	4.8	-	-

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ความคิดเห็น	เห็นด้วย		เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย		ไม่เห็นด้วย	
	อย่างยิ่ง						อย่างยิ่ง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
19. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ทำฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็กในบริเวณพื้นที่ทำกินในหมู่บ้าน	36	43.4	46	55.4	1	1.2	-	-
20. เจ้าหน้าที่โครงการฯ สนับสนุนให้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและบริโภคในหมู่บ้าน	16	19.3	66	79.5	1	1.2	-	-

จากตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือน เกี่ยวกับ โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ร้อยละ 49.4 เห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่จะจัดให้มีการสำรวจรังวัดเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกินที่แน่นอน เพราะนอกจากเป็นการยับยั้งการบุกรุกแผ้วถางป่าที่ได้ผลอีกวิธีหนึ่งแล้ว ยังเป็นการรับรองสิทธิในที่ดินบนพื้นฐานความชอบธรรม และสิทธิและการยอมรับของชุมชน อันเป็นการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน ซึ่งจะเห็นได้ว่าความคิดเห็นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้มีการฝึกอบรมเรื่องการดูแลทรัพยากรดินต่อไป รวมถึงการจัดทำฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็ก ในบริเวณพื้นที่ทำกิน โดยคิดเป็นร้อยละ 45.8 และ 43.4 ตามลำดับ

เพื่อให้ความต้องการของชุมชนดังกล่าวข้างต้นสัมฤทธิ์ผล ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ร้อยละ 79.5 จึงเห็นด้วยที่โครงการฯ สนับสนุนให้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและบริโภค และเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและมีความถูกต้อง ร้อยละ 78.3 จึงเห็นด้วยที่คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นจะร่วมกันกำหนดกฎ กติกา ในการควบคุมดูแลและรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำ อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจำกัดพื้นที่ทำกินโดยทั่วกันแล้ว การใช้ประโยชน์อย่างเข้มข้นจากพื้นที่ดิน จึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นควรปรับปรุงและบำรุงดินโดยการแนะนำให้ปลูกพืชตระกูลถั่ว และใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมี

เนื่องจากชาวlixo เป็นเผ่าที่อาศัยอยู่มาแล้วกว่า 60 ปี มีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเองที่เคร่งครัด ให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังผู้สูงอายุ หรือผู้นำ ประกอบกับการได้รับการศึกษาค่อนข้างน้อย เพราะฉะนั้นความรู้ซึ่งเป็นวิชาการใหม่ ๆ บางอย่าง จึงได้รับการยอมรับน้อยมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการที่โครงการฯ นำแผนที่และโมเดลมาใช้เพื่อวางแผนในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกิน รวมทั้งการให้อำนาจแก่คณะกรรมการฝ่ายอนุรักษ์ สามารถยึดพื้นที่ทำกินจากผู้ที่มีที่ดินมากกว่าข้อตกลงโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์อื่นใด โดยมีผู้ไม่เห็นด้วยถึงร้อยละ 42.2 นอกจากนั้นร้อยละ 39.8 ไม่เห็นด้วยกับคำแนะนำให้ปลูกพืชแบบขั้นบันได รวมถึงมีผู้ไม่เห็นด้วยถึง ร้อยละ 38.6 ที่จะใช้ขอบเขตลุ่มน้ำของหมู่บ้านเป็นตัวแทนของเขตควบคุมการใช้พื้นที่

ส่วนประเด็นที่มีผู้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึง ร้อยละ 32.5 คือการให้อำนาจแก่คณะกรรมการอนุรักษ์ฯ สามารถยึดพื้นที่เป็นของส่วนรวม อันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม การใช้ที่ดินในลักษณะไร้มุนเวียนหลายแปลง และความชอบธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชน และตราบไคที่คณะกรรมการของชุมชนไม่เข้มแข็งพอ และตัวชาวบ้านขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างถูกวิธี ปัญหาดังกล่าวนี้ก็จะถูกเพิกเฉย และปล่อยปละละเลยตลอดไป และเป็นปัญหาซึ่งรัฐบาลจะต้องแก้ไขให้หมดสิ้นไป มิฉะนั้นทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกทำลายและซากที่จะฟื้นฟูให้คืนสู่สภาพเดิม ปัญหาที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึง ร้อยละ 3.6 กับแผนงานการปลูกเสริมป่าในพื้นที่ของหมู่บ้านที่ถูกบุกรุก โดยเฉพาะการนำกล้าไม้ที่โครงการฯ แจกจ่ายให้ไปปลูกทดแทน นอกจากนี้การใช้ขอบเขตลุ่มน้ำของหมู่บ้านเป็นตัวแทนของเขตควบคุมการใช้พื้นที่ และการจัดทำทะเบียนพื้นที่ทำกินหลังจากมีการสำรวจแนวเขตที่ชัดเจนแล้ว มีผู้ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงร้อยละ 1.2

5.3.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดช่วงคะแนนความรู้ ดังนี้

ระดับ 3.26 – 4.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ระดับ 2.51 – 3.25	หมายถึง	เห็นด้วย
ระดับ 1.76 – 2.50	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ระดับ 1.00 – 1.75	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. โครงการฯ จัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้	3.46	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. โครงการฯ ได้จัดให้มีการศึกษา คูงานในเรื่องการดูแลรักษาและการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ กับสถานที่ต่าง ๆ	3.36	0.53	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. โครงการฯ ได้จัดให้ชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาและความคิดเห็นในการป้องกันและรักษาดิน น้ำ ป่าไม้ร่วมกัน	3.27	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. โครงการฯ ได้นำกล้าไม้ชนิดต่าง ๆ มาแจกให้ท่านช่วยกันปลูกลงในพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย	3.14	0.59	เห็นด้วย
5. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การจัดทำเรือนเพาะชำประจำหมู่บ้าน สำหรับเพาะชำกล้าไม้ในหมู่บ้าน	3.11	0.56	เห็นด้วย
6. โครงการฯ สนับสนุนให้หมู่บ้านเป็นผู้กำหนดแผนงานการปลูกเสริมป่าบริเวณที่ถูกบุกรุกในพื้นที่ของหมู่บ้าน	2.95	0.60	เห็นด้วย

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
7. เจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้จัดทำแนวกันไฟ ทุกครั้งก่อนที่การเผาไร่	3.28	0.55	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
8. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แจกเครื่องมือดับไฟป่า ประจำหมู่บ้าน โดยจะต้องช่วยกันดับไฟป่า ทุกครั้งที่เกิดไฟไหม้	3.27	0.56	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
9. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ท่านปลุกพืชแบบ อนุรักษ์ ดิน น้ำ หรือปลุกพืชแบบผสมผสาน หลายชนิดร่วมกันในแปลงปลุกพืช	2.83	0.56	เห็นด้วย
10. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ปลุกพืชแบบ ขึ้นบันไดหรือปลุกพืชขวางแนวลาดชันของ พื้นที่เพาะปลูก	2.66	0.59	เห็นด้วย
11. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ปลุกพืชตระกูล ถั่วคลุมดิน เพื่อให้เป็นปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน	2.88	0.48	เห็นด้วย
12. โครงการฯ จัดให้กรรมการฝ่ายอนุรักษ์ร่วมกัน กำหนด กฎ กติกา ในการควบคุมดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์ ป่า ดิน น้ำ ในหมู่บ้าน	2.86	0.45	เห็นด้วย
13. โครงการฯ จัดให้มีการสำรวจรังวัดพื้นที่ทำกิน เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกินที่แน่นอน	3.47	0.55	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
14. โครงการฯ ใช้ขอบเขตคู่มือน้ำของหมู่บ้านมา เป็นตัวแบ่งขอบเขตการควบคุมการใช้พื้นที่ และการดูแลรักษาป่า ดิน น้ำของหมู่บ้าน	2.70	0.68	เห็นด้วย
15. โครงการฯ นำแผนที่และโมเดล (รูปจำลองพื้นที่ ที่ลุ่มน้ำ)มาใช้เพื่อวางแผนในการกำหนด ขอบเขตพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัย	2.63	0.58	เห็นด้วย

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
16. โครงการฯ ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการฝ่ายอนุรักษ์ ชีคพื้นที่ทำกินเป็นของส่วนรวม ได้ในกรณีมีพื้นที่ทำกินมากเกินไปและไม่ได้ใช้ทำการเพาะปลูก	1.93	0.76	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
17. โครงการฯ เสนอให้มีการจัดทำทะเบียนพื้นที่ทำกินหลังจากมีการสำรวจและป้องกันแนวเขตชัดเจนแล้ว	3.39	0.56	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
18. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ทำสายค้ำคอกอนในพื้นที่ทำกิน	3.20	0.51	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
19. เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ทำสายกักเก็บน้ำขนาดเล็กในบริเวณพื้นที่ทำกินในหมู่บ้าน	3.42	0.52	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
20. เจ้าหน้าที่โครงการฯ สนับสนุนให้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและบริโภคในหมู่บ้าน	3.18	0.42	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
รวมเฉลี่ย	3.05	0.55	เห็นด้วย

จากตารางที่ 11 คะแนนค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่าผู้ที่มีระดับความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยจัดเรียงลำดับคะแนนค่าเฉลี่ยสูงไปต่ำได้ดังนี้ โครงการฯ จัดให้มีการสำรวจรังวัดพื้นที่ทำกิน เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกินที่แน่นอน มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 รองลงมา โครงการฯ จัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ทำสายค้ำคอกเก็บน้ำขนาดเล็กในบริเวณพื้นที่ทำกินในหมู่บ้าน มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และ โครงการฯ เสนอให้มีการจัดทำทะเบียนพื้นที่ทำกินหลังจากมีการสำรวจและป้องกันแนวเขตชัดเจนแล้วมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 โครงการฯ ได้จัดให้มีการศึกษา ดูงานในเรื่องการดูแลรักษาและการแก้ไขปัญหาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ กับสถานที่ต่าง ๆ มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 เจ้าหน้าที่โครงการฯ ให้จัดทำแนวกันไฟทุกครั้งก่อนที่การ

เผาไร่ มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 โครงการฯ ได้จัดให้ชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ปัญหาและความคิดเห็นในการป้องกันรักษาดิน น้ำ ป่าไม้ร่วมกันและเจ้าหน้าที่โครงการฯ แจก เครื่องมือดับไฟป่าประจำหมู่บ้าน โดยจะต้องช่วยกันดับไฟป่าทุกครั้งที่เกิดไฟไหม้มีคะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.27 เจ้าหน้าที่โครงการฯ แนะนำให้ท่านทำฝายคักตะกอนในพื้นที่ทำกิน มีคะแนน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 เจ้าหน้าที่โครงการฯ สนับสนุนให้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลการใช้น้ำเพื่อการ เกษตรและบริโภคในหมู่บ้าน มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18

กิจกรรมที่ผู้ตอบสัมภาษณ์มีความคิดเห็นไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ คือ การให้อำนาจแก่คณะกรรมการฝ่ายอนุรักษ์ ยึดพื้นที่ทำกินเป็นของส่วนรวมได้ในกรณีมีพื้นที่ มากเกินไป และไม่ได้ใช้ทำการเพาะปลูก

กล่าวโดยสรุป หัวหน้าครัวเรือน ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีความเห็นด้วยต่อการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ ตามแนวทางของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีความรู้ความเข้าใจใน แนวทาง และวิถีชีวิตของชุมชนควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ ยั่งยืน การจัดสรรทรัพยากรดินให้ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างถาวร เพื่อยุติการบุกรุก ทำลายป่าที่ไม่มีสิ้นสุด การมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ การจัดการกับทรัพยากรน้ำ เพื่อให้มีการ ใช้ทรัพยากรดิน และน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้ได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มากที่สุด รวมถึงการให้ความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึก ที่ดีต่อการอนุรักษ์ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปและเพิกเฉยได้

5.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลการได้รับ ข่าวสารการเข้าฝึกอบรมกับความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

จากข้อคำถามเรื่องความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงของประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 20 ข้อ ได้แบ่งเกณฑ์ การให้คะแนน เป็น 4 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 คะแนน เห็นด้วย 3 คะแนน ไม่เห็นด้วย 2 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1 คะแนน ซึ่งมีคะแนนรวมต่ำสุด 20 คะแนน และคะแนนรวมสูงสุด 80 คะแนน

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ความคิดเห็น	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความคิดเห็นด้วยมาก	37	44.6
ระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง	46	55.4
ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย	-	-
รวม	83	100.0

จากตารางที่ 12 ระดับความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 83 คน เมื่อแจกแจงคะแนนความคิดเห็น พบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงในระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 55.4 และกลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้วยมากจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 44.6 และไม่มีผู้ที่มีความคิดเห็นในระดับความคิดเห็นด้วยน้อยแต่อย่างใด

5.4.1 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

ตารางที่ 13 แสดงค่ามัธยฐานเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจำแนกตามระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.
น้อยกว่า 10 ปี	2	62.5	3.5
ระยะเวลา 11 – 20 ปี	4	63.2	4.0
ระยะเวลา 20 ปีขึ้นไป	77	60.8	6.0
รวม	83	60.9	5.9

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้าน นายหลวง สวัสดิชัชคุณ เกี่ยวกับประวัติของการจัดตั้งชุมชนบ้านลีซอห้วยसान พบว่า ประชากรทั้งหมด 542 คน จำนวนครัวเรือน 98 ครัวเรือน ได้อพยพมาจากเชียงตุง ประเทศพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านห้วยसान เมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้ว ดังนั้นระยะเวลาที่อยู่อาศัยใน ชุมชนของกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด จึงมีระยะเวลามากกว่า 20 ปีขึ้นไป อันมีผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านความแตกต่างของระยะเวลาที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในชุมชนระยะเวลา 11 – 20 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 63.2 รองลงมาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในชุมชนระยะน้อยกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นต่อโครงการฯ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.5 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่อาศัยในชุมชนระยะเวลา 20 ปี ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 60.8 ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่าง ไม่สามารถระบุช่วงระยะเวลาที่เข้ามาอยู่อาศัยได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มักจะระบุช่วงระยะเวลามาอยู่อาศัย มากกว่า 20 ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นเหตุผลที่รับฟังได้ เพราะการอพยพโยกย้ายของชาวเขามักจะโยกย้ายไปทั้งกลุ่มบ้าน การตั้งหมู่บ้านมักจะมีเวลาที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน เพราะฉะนั้นปัจจัยช่วงระยะเวลาที่อยู่อาศัยของชุมชนกลุ่มตัวอย่างจึงไม่มีความแตกต่าง

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเรื่อง ความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชน บนพื้นที่สูงระหว่างหัวหน้าครัวเรือนมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนและต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F Ratio	F Prob
ระหว่างกลุ่ม	2	27.2	13.6	0.38	0.68
ภายในกลุ่ม	80	2862.7	35.7		

หมายเหตุ $P > 0.05 =$ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากตารางที่ 13 และ 14 เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้าน พบว่าระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.4.2 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 15 แสดงค่ามัธยิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็น ต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.
ไม่เคยเข้าโรงเรียน	64	60.3	6.0
ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	4	62.2	3.7
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	6	64.8	7.3
จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป	9	62.4	4.5
รวม	83	60.9	5.9

จากตารางที่ 15 และ 16 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จะมีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 64.8 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.4 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 62.2 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าโรงเรียน มีค่าเฉลี่ย 60.32

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนพื้นที่สูง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความคิดเห็นในระดับสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ จากข้อเท็จจริง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยที่มีความกระตือรือร้น และขยันขันแข็งในการทำมาหากิน มีการใฝ่รู้ และติดต่อกับสังคมภายนอกอยู่เสมอ ๆ เป็นกลุ่มที่เป็นแกนนำของหมู่บ้านและสมาชิกองค์กรต่าง ๆ เป็นกลุ่มที่เลขได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ จากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ รวมทั้งเลขได้รับการฝึกอบรมจากโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมาแล้วหลายครั้ง จึงทำให้มีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อแนวทางการดำเนินงานของโครงการฯ มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเรื่องความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ระหว่างหัวหน้าครัวเรือนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F Ratio	F Prob.
ระหว่างกลุ่ม	3	142.0	47.3	1.36	0.26
ภายในกลุ่ม	79	2747.9	34.7		

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา จากตารางแจกแจงความถี่ข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่าผู้ที่ไม่เคยเข้าโรงเรียน อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 77.1 และผู้ที่ไม่จบประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มีโอกาสเรียนหนังสือจากระบบการศึกษานอกโรงเรียน แต่เนื่องจากความทุรกันดารของพื้นที่ ตลอดจนการจัดการศึกษายังไม่ทั่วถึง จึงมีผู้ที่มีการศึกษาไม่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 4.8 แต่เมื่อมีการเปิดโอกาสขยายการศึกษาเข้าไปในกลุ่มของชาวไทยภูเขามากขึ้น คนหนุ่มสาวได้มีโอกาสเรียนหนังสือจบชั้นประถมปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 7.2 และจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 4.8 ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าโรงเรียนเป็นจำนวนมากอันมีผลต่อปัจจัยด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างให้ไม่มีความแตกต่างกัน

5.4.3 อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 17 แสดงค่ามัธยัมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเรื่องความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.
ทำไร่	81	62.0	5.9
ทำสวน	1	59.0	-
ค้าขาย	-	-	-
รับจ้างทั่วไป	1	57.0	-
รวม	83	60.9	5.9

ตารางที่ 18 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงระหว่างหัวหน้าครัวเรือนที่มีอาชีพต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F Ratio	F Prob.
ระหว่างกลุ่ม	2	20.14	10.07	0.28	0.75
ภายในกลุ่ม	80	2869.80	35.87		

จากตารางที่ 17 และ 18 เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5.4.4 การดำรงตำแหน่งสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

ปัจจัยด้านการดำรงตำแหน่งสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 81.9 ส่วนผู้ที่ไม่ได้สมาชิกในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 18.1

ตารางที่ 19 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้านและไม่เป็นสมาชิกองค์กรในหมู่บ้าน

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร	68	61.7	5.7	2.56	0.46
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร	15	57.5	5.6		

จากตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ทดสอบค่าที (t-test) ของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชน บนพื้นที่สูง จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนไม่ต่างกัน

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 61.7 มีค่าสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 57.5

5.4.5 การดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน

การดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 89.2 และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.8 ซึ่งพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ตำแหน่งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทย และคณะกรรมการหมู่บ้านด้านสาธารณสุข (ผสส/อสม) นอกจากนั้นยังเป็นคณะกรรมการที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้นำทำพิธีกรรม หมอผีประจำหมู่บ้าน

ตารางที่ 20 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ระหว่างการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้านและไม่ดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน

การดำรงตำแหน่ง	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน	9	68.2	5.6	4.27	0.82
ไม่ดำรงตำแหน่งกรรมการหมู่บ้าน	74	60.0	5.3		

จากตารางที่ 20 ผลการทดสอบค่าที (t-test) ของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามกลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชน ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 68.2 มีค่าสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 60.0 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนค่าเฉลี่ย ปรากฏว่าค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากจากผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เข้าร่วมการประชุมภายในหมู่บ้านเกือบทุกครั้ง นอกจากนั้นยังได้มีโอกาสเข้าฝึกอบรมและศึกษาดูงานนอกสถานที่ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานของโครงการฯ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงกว่า

5.4.6 การเข้าฝึกอบรมทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้

การเข้าฝึกอบรมของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากโครงการฯ เน้นกระบวนการให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาด้านผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ในรูปแบบของระบบเกษตรป่าไม้ ดังนั้นการฝึกอบรมได้ดำเนินการในลักษณะของการใช้ที่ดินเชิงอนุรักษ์ และการป้องกันการพังทลายของดิน จึงพบว่า มีผู้เข้าร่วมอบรมในแต่ละครั้งจำนวนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สูงอายุและไม่ได้รับการศึกษา มีปัญหาในด้านการสื่อสารด้านภาษาไทยภาคกลาง จากการสังเกตพบว่าผู้เข้าฝึกอบรมมักจะเป็นกลุ่มเดียวกันที่ให้ความร่วมมือในการฝึกอบรม ไม่ได้กระจายกลุ่มเป้าหมายไปยังกลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ 21 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ระหว่างผู้ที่เคยรับการเข้าฝึกอบรมและไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม

การเข้าฝึกอบรม	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
เคยเข้าฝึกอบรม	22	59.1	5.8	-1.72	0.52
ไม่เคยเข้าฝึกอบรม	61	61.6	5.8		

จากตารางที่ 21 ผลการทดสอบค่าที (t-test) ของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามการเข้าฝึกอบรมทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าฝึกอบรมกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าฝึกอบรม มีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าฝึกอบรมและกลุ่มที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้มีความแตกต่างกันน้อยมาก โดยกลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 59.1 ต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเข้าฝึกอบรมทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้ เฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 61.6 ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่ไม่เคยเข้าฝึกอบรม ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีสถานภาพทางสังคมในระดับผู้นำชุมชน นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของชาวลีซอ จะไม่อนุญาตให้ผู้หญิงออกนอกบ้านไปเข้าร่วมอบรมนอกสถานที่ นอกจากนี้ยังเขียนและอ่านภาษาไทยไม่ได้ และการรับฟังภาษาไทยภาคกลางได้เพียงเล็กน้อย ดังนั้นเจ้าหน้าที่โครงการฯ จึงไม่สามารถชักนำเข้าร่วมฝึกอบรมได้ จึงทำให้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมสูงกว่ากลุ่มที่เข้ารับการฝึกอบรม

5.4.7 การศึกษาดูงานทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้

ปัจจัยด้านการศึกษาดูงานของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ พบว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้มีโอกาสออกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายในวัยอายุระหว่าง 20 – 45 ปี ส่วนผู้หญิงและผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้ศึกษาดูงานนอกสถานที่ และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงานมีจำนวนน้อย ประกอบกับสภาพทางสังคมของลีซอบ้านห้วยล้าน ยังคงยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าอย่างเคร่งครัด ประกอบกับมีการศึกษาค้นคว้าน้อย จึงทำให้มีโลกทัศน์ต่อสังคมภายนอกค่อนข้างแคบ

ตารางที่ 22 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ระหว่างผู้ที่เคยศึกษาดูงานและไม่เคยศึกษาดูงาน

การศึกษาดูงาน	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
เคยศึกษาดูงาน	17	61.7	6.0	0.61	0.81
ไม่เคยศึกษาดูงาน	66	60.7	5.9		

จากตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ทดสอบค่าที (t-test) ของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชน บนพื้นที่สูง จำแนกตามการศึกษาดูงานทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยศึกษาดูงานกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยศึกษาดูงาน มีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยศึกษาดูงานทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 61.7 มีค่าสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยศึกษาดูงานทางด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่าไม้ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 60.7 ซึ่งสังเกตได้ว่าเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เคยไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ มีโอกาสได้เห็นผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงด้วยประสบการณ์ตรง ซึ่งมีผลต่อความรู้ความเข้าใจต่อโครงการฯ ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้การได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่ม่ประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการฯ ในพื้นที่อื่น ๆ ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อโครงการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยไปศึกษาดูงาน

5.4.8 การพบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ปัจจัยด้านการพบปะกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ ของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีอายุอยู่ในช่วง 15 - 40 ปี มีวิถีการดำรงชีวิตที่เคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าค่อนข้างสูง ไม่ค่อยยอมรับวัฒนธรรมของผู้อื่นและมีการศึกษาน้อย ซึ่งมีผลให้พบปะติดต่อกับประธานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ ค่อนข้างน้อย ยกเว้นจะมีกรณีพิพาทเรื่องพื้นที่ดินทำกิน หรือในบางปัญหาซึ่งจะต้องขอความช่วยเหลือหรือคำชี้แนะจากเจ้าหน้าที่เท่านั้น

ตารางที่ 23 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของหัวหน้าคร่ำเรือนเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ระหว่างผู้ที่เคยพบปะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่และไม่เคยติดต่อประสานงาน

การติดต่อประสานงาน	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
เคยติดต่อประสานงาน	29	63.1	6.1	2.51	0.38
ไม่เคยติดต่อประสานงาน	50	59.8	5.5		

จากตารางที่ 23 ผลการทดสอบค่าที (t-test) ของความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จำแนกตามการพบปะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยติดต่อประสานงานกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยติดต่อประสานงานมีความคิดเห็นต่อโครงการวนศาสตร์ชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เคยพบปะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมีค่าเท่ากับ 63.1 สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยพบปะติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเท่ากับ 59.8 เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เคยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงได้มีโอกาสรับข่าวสารข้อมูล ตลอดจนการพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจากเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ ในรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งมีผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยติดต่อประสานงานเป็นอย่างมาก

5.5 ปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะของหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

จากผลการศึกษา มีปัญหาและข้อเสนอแนะของหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 24 ปัญหาและอุปสรรคและข้อเสนอแนะของหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กิจกรรม	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1. การสร้างจิตสำนึกและการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่าไม้)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร (ฟังภาษาไทยกลางไม่ค่อยเข้าใจ) 2. ระยะเวลาฝึกอบรมแต่ละหลักสูตรสั้นไปและไม่มี ความต่อเนื่องของหลักสูตร 3. ควรจัดสถานที่ฝึกอบรม ภายในหมู่บ้าน หรือสถานที่ที่มีความสะดวกต่อการเดินทางและพักค้าง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรใช้สื่อประกอบการอธิบายให้มากขึ้น หรือใช้ภาษาถิ่น 2. เพิ่มระยะเวลาการฝึกอบรม และเนื้อหาวิชาที่อบรมต่อเนื่องกัน 3. ให้โอกาสชาวบ้านทุกคนเข้ารับการศึกษาอบรมอย่างทั่วถึง 4. มีการศึกษา-ดูงานในภูมิภาคจริงมากขึ้นกว่าเดิม
2. การฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการพังทลายของหน้าดิน เพราะใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (มีความลาดเอียงมาก) 2. การเกิดไฟฟ้า (จากการเผาไร่และการล่าสัตว์) ทำความเสียหายแก่กล้าไม้ที่ปลูก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องการให้ทางราชการจัดแบ่งพื้นที่ทำกินให้ชัดเจน เพื่อทุกคนจะได้รับผิชอบดูแลด้วยความเต็มใจและมีประสิทธิภาพ 2. ให้ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป้องกันไฟฟ้าและมีค่าตอบแทนตามสมควร

กิจกรรม	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
3. การปลูกพืชเชิงอนุรักษ์และระบบเกษตร-ป่าไม้	<ol style="list-style-type: none"> ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงทำให้เชื่อว่าการปลูกพืชหลายชนิดในพื้นที่เดียวกันจะให้ผลผลิตน้อยกว่าการปลูกพืชเพียงชนิดเดียว ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านมีพื้นที่ทำกินแปลงเล็ก ๆ หลายแปลง ขาดต่อการดูแล 	<ol style="list-style-type: none"> ให้จัดอบรมเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน ให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและชี้แนะรวมถึงจัดทำแปลงสาธิต ให้จัดที่ดินทำกิน ให้เพียงพอและเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกันทั้งหมด
4. การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน	<ol style="list-style-type: none"> ชาวบ้านมีพื้นที่ทำกินหลายแปลงและมีขอบเขตไม่ชัดเจน ขาดความรู้ในการปลูกพืชให้เหมาะสมกับฤดูกาลและความต้องการของตลาด 	<ol style="list-style-type: none"> จัดที่ดินทำกินให้ทุกคนครบถ้วนอย่างเหมาะสมและชัดเจน จัดให้มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้ในการวางแผนการปลูกพืชและใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม
5. การจัดระเบียบชุมชนที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน	<ol style="list-style-type: none"> ไม่มีการจัดระเบียบชุมชนมาตั้งแต่ต้น การดำเนินการของคณะกรรมการหมู่บ้านไม่เปิดเผย ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับในกฎกติกาของหมู่บ้าน ที่ดินทำกินยังไม่ชัดเจนและเหมาะสม 	<ol style="list-style-type: none"> จัดให้มีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดระเบียบชุมชนอย่างทั่วถึง คณะกรรมการหมู่บ้านต้องทำงานโดยเปิดเผยและเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ปรับปรุงและทำถนนให้สามารถใช้ได้ทุกฤดู

กิจกรรม	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
	5. เส้นทางคมนาคมทั้งภายในหมู่บ้านและติดต่อกับหมู่บ้านอื่นใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง	4. จัดแบ่งที่ทำกินให้ชัดเจนและเหมาะสม รวมถึงรับรองสิทธิในที่ดินทำกินด้วย 5. ให้เช่าที่ดินส่วนที่เกินจากข้อตกลง และตกทอดเป็นมรดก
6. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การทำเหมืองฝาย และแหล่งน้ำขนาดเล็ก	1. ขาดน้ำอุปโภค-บริโภคในฤดูแล้ง 2. ไม่มีฝายหรืออ่างเก็บน้ำของหมู่บ้าน 3. ป่าหัวน้ำถูกบุกรุกทำลาย	1. ให้รัฐจัดทำฝายหรืออ่างเก็บน้ำ สำหรับการบริโภคตลอดทั้งปี 2. ห้ามตัดไม้และทำไร่บริเวณป่าหัวน้ำของหมู่บ้าน 3. ให้มีคณะกรรมการควบคุมและรักษาแหล่งน้ำประจำหมู่บ้าน

จากผลการศึกษา มีปัญหาและข้อเสนอแนะของหัวหน้าครัวเรือนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

โดยสรุป หัวหน้าครัวเรือนต้องการให้รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้กับผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างถาวรเพื่อยุติปัญหาการบุกรุกทำลายป่า จัดสรรพื้นที่ป่าให้ชุมชนรับผิดชอบในการดูแลรักษาป่า และใช้ประโยชน์ตนเองในลักษณะของป่าชุมชนซึ่งเป็นกระจายอำนาจการจัดการดูแลป่าไม้ให้แก่ชุมชนได้มากขึ้น ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตร - ป่าไม้ และเห็นด้วยกับการสร้างฝายกักเก็บน้ำขนาดเล็ก รวมทั้งชุมชนเองสามารถบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรม ส่วนการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนใหญ่เสนอว่า ควรให้เช่าในกรณีที่มีที่ทำกินเกินกว่าข้อกำหนดของคณะกรรมการอนุรักษ์ เพื่อต้องการครอบครอง และรักษาสิทธิในที่ดินไว้เป็นมรดกแก่ทายาทต่อไปในอนาคต

5.6 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้นำอาวุโสของหมู่บ้าน (Key Interment) ซึ่งได้ศึกษาจากแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากการสัมภาษณ์ผู้นำและผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เพื่อต้องการทราบถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน คือ

5.6.1 ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของผู้นำหมู่บ้านหรือผู้อาวุโส

1) ถิ่นที่บ้านห้วยล้าน เป็นชุมชนเก่าแก่ เพราะได้อาศัยอยู่เป็นเวลา มากกว่า 60 ปี การดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมประเพณีจึงไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ชาวถิ่นถือว่าพศชายเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจมากกว่าหญิง มีความเคารพผู้อาวุโส น้องเคารพพี่ แม้ไม่ใช่ญาติพี่น้อง ผู้น้อยก็ต้องเคารพผู้อาวุโสเสมอ

2) อาชีพที่สำคัญคือ การปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด มะเขือเทศ กะหล่ำปลี จิง และถั่วลิสง เลี้ยงสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น วัว ไก่ แพะ หมู ทั้งนี้ใช้เพื่อบริโภคและค้าขาย และปีใดพืชผลชนิดใดมีราคาจะปลูกพืชชนิดนั้นเพิ่มขึ้น ปรากฏว่าในบางครั้งทำให้พืชผลราคาตกต่ำ เนื่องจากมีปริมาณการผลิตมากเกินไปเกินความต้องการ ทั้งนี้เพราะขาดข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน

3) การพบปะพูดคุยกันเจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่จะเป็นการหาข้อมูลยุติกรณีพิพาทพื้นที่ทำกินและต้องการให้เจ้าหน้าที่ คำนึงการสำรวจรังวัดพื้นที่ทำกินให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และให้รัฐบาลรับรองสิทธิในที่ดินดังกล่าว เพื่อเป็นหลักประกันแก่ครอบครัว และเป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานในอนาคต

5.6.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

1) กิจกรรมที่เคยเข้าร่วมกับโครงการฯ ได้แก่ การบวชป่า การปลูกป่าในบริเวณป่าห้วยน้ำของหมู่บ้าน การดำเนินการสร้างป่าชุมชน และการรับจ้างผู้ร่วมโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำแนวป้องกันไฟป่าในช่วงหน้าแล้ง เป็นต้น

2) สภาพทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้านถิ่นฮอ ห้วยล้าน ก่อนที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจะเข้ามาดำเนินการ ปรากฏว่ามีสภาพเป็นไปตามธรรมชาติ กล่าวคือไม่มีการจัดการใช้พื้นที่ดินรวมทั้ง การตัดไม้และเก็บหาของป่า ที่เป็นไปในลักษณะมือใครยาวสาวได้ แต่ภายหลังโครงการฯ เข้ามาให้คำแนะนำและให้ความรู้ในด้านการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ เพียงระยะเวลา 4 ปี ชาวบ้านมีความตื่นตัวในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำ ตัวอย่างเช่น มีการแสดงเครื่องหมายแนวเขตพื้นที่ทำกิน มีการทำแนวป้องกันไฟก่อนเผาไร่ จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีผู้ไม่คอยให้ความร่วมมือ โดยการเพิกเฉยต่อ กฎ กติกา ที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้กำหนดขึ้นก็ตาม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จึงมีทัศนคติและวัฒนธรรมของชนเผ่าค่อนข้างเคร่งครัด

3) การบูรณพื้นที่จากชุมชนภายนอกที่ไม่ทราบกฎระเบียบ กติกาของชุมชน มักจะไม่ปรากฏ เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านต่างก็ทราบ แนวเขตพื้นที่ทำกินของตนเองที่ แน่ชัด จะพบบ้างก็คือการลักลอบตัดไม้จากบุคคลพื้นราบ ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน จะช่วยกันสอดส่องดูแล โดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ช่วยดำเนินการอีกทางหนึ่งถึงที่ชุมชนต้องการมากที่สุด คือ ต้องการให้รัฐรับรองสิทธิทำกินในพื้นที่ดิน และการ ได้สิทธิในการจัดการดูแล และได้รับประโยชน์โดยตรงจากป่าชุมชน หรือป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งภายหลังจากโครงการฯ เข้าไปดำเนินการในช่วงหนึ่ง ปัญหาดังกล่าวก็ได้รับการดูแล และแก้ไขได้ในระดับหนึ่ง ภายได้ข้อจำกัดของกฎหมาย และกฎกติกาอื่น ๆ แต่อย่างน้อยก็ใช้เป็นกรอบและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนเพื่อชุมชนเอง

5.6.3 ความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ของผู้นำหมู่บ้านหรือผู้อาวุโส

1) โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมีส่วนช่วยให้รู้ว่าทรัพยากรดินเป็นปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของชุมชน ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดินเท่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันได้แก่ ปัญหาที่ดินทำกินมีน้อย ที่ดินที่มีอยู่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตามที่น้อมการ เพราะมีสภาพเป็นหิน เป็นทราย ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตการเกษตรต่ำ การขาดแคลนน้ำในช่วงหน้าแล้งเพื่อการเกษตร การพังทลายของดินเพราะบริเวณที่ปลูกพืชเป็นที่ลาดชันสูง

ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม และศึกษาดูงานซึ่งโครงการฯ ได้จัดให้จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนค่อนข้างสูง อาจมีบางกิจกรรมซึ่งชาวบ้านเองไม่มีความมั่นใจและไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร เช่น การปลูกและหมักแกลบเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชแบบขั้นบันได โดยเห็นว่านอกจากต้องเสียแรงงานเพิ่มขึ้นแล้ว ยังเพิ่มภาระการดูแล และลดพื้นที่เพาะปลูกที่มีอยู่อย่างจำกัดให้น้อยลงไปอีก

2) กิจกรรมโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ที่ดำเนินการอยู่ส่วนใหญ่อยู่แล้วจะเห็นว่ามีความเหมาะสม ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชน แม้ว่าบางปัญหาจะยังไม่ได้รับการแก้ไขดำเนินการให้เป็นที่พอใจก็ตาม โดยเฉพาะปัญหาการรังวัดรับรองแบ่งพื้นที่ดินทำกิน ให้เป็นที่ทำกินถาวรถูกต้องตามกฎหมาย แม้จะทราบดีว่าบางปัญหาอยู่นอกเหนืออำนาจของเจ้าหน้าที่โครงการฯ ก็ตาม แต่ก็ต้องการสะท้อนความรู้สึกหรือความเดือดร้อนให้ผู้ที่รับผิดชอบ และมีอำนาจตัดสินใจได้ทราบ บางปัญหาเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่ลงตัวของทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่และฝ่ายชาวบ้าน ที่ไม่สามารถนัดหมายวันเวลาดำเนินการให้ลงตัวด้วยกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งรวมถึงปัญหาขาดเงินงบประมาณในการดำเนินการด้วย

ประเด็นที่ชุมชนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งได้แก่การทำโครงการฯ เสนอให้สิทธิแก่คณะกรรมการอนุรักษ์ สามารถยึดพื้นที่ส่วนที่มีมากเกินจากข้อตกลง และไม่ได้ใช้ทำประโยชน์โดยเห็นว่าที่ดินเหล่านั้นควรจะเป็นสิทธิของเจ้าของที่ดินที่ครอบครองอยู่ สำหรับใช้ปลูกพืชผลหมุนเวียน อันเป็นวัฒนธรรมที่ได้ปฏิบัติมาช้านาน และควรคกทอดให้แก่ทายาทต่อไป

3) ในปัจจุบันองค์การด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่โครงการสนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น เห็นว่ายังไม่มีความเท่าที่ควร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังคงเป็นไปในลักษณะเดิมและเห็นว่าชุมชนเองควรเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน ตามความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญาที่สืบทอดปฏิบัติมาหลายชั่วอายุคนแล้วทางราชการเพียงรับรองในสิทธิดังกล่าวก็เชื่อว่าชุมชนจะสามารถจัดการทรัพยากรเหล่านี้ไว้ได้อย่างยั่งยืน